

Regional indelning - tre nya län (SOU 2016:48)

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har beretts möjlighet att yttra sig över Indelningskommitténs delbetänkande Regional indelning – tre nya län (SOU 2016:48).

SKL har deltagit i de kontinuerliga dialoger som Indelningskommittén bjudit in till. SKL bejakar det dialoginriktade arbetssätt som kommittén haft i arbetet med delbetänkandet, där regioner, landsting och kommuner kunnat medverka, och ser fram emot ett likartat arbetssätt i arbetet med slutbetänkandet.

Kommitténs analys och förslag

SKL ansluter sig till Indelningskommitténs övergripande analyser och slutsatser.

SKL har länge ställt krav på sittande regeringar att de tar initiativ för att genomföra en regionreform utifrån Ansvarskommitténs förslag. Sådana inriktningsbeslut finns från våra tre senaste kongresser. Därför välkomnar SKL Indelningskommitténs förslag om en ny regional samhällsorganisation, med sex jämnstarka län och med en samordnad statlig regional indelning.

Behovet av en ny regional samhällsorganisation är stort. Med en snabbt växande och samtidigt åldrande befolkning står vår sektor inför stora utmaningar. För att lösa dessa krävs att den nuvarande ineffektiva och splittrade regionala organisation överges.

Det är bra att kommittén så tydligt pekar på behovet av att utveckla Sveriges välfärd genom en ny regional samhällsorganisation som bygger på att politiskt valda regionala självstyrelseorgan ansvarar för de regionala utvecklingsfrågorna och hälso- och sjukvård, samtidigt som berörda statliga myndigheter organiserar sig utifrån samma geografi. Det skapar starka regioner som ger förutsättningar för hela Sverige att utvecklas, med jobb och tillväxt från norr till söder.

SKL delar kommitténs uppfattning, att större regioner och en enhetlig statlig organisation regionalt ger bättre möjligheter att skapa jobb och tillväxt i hela landet. Med större regioner följer större administrativa resurser som ger ett fördelar vid planering och förhandling om nationella utvecklingsresurser. De väl genomarbetade infrastrukturplaner som Skåne och Västra Götaland kan åstadkomma, får stort genomslag i den nationella planeringen medan de 18 små landstingen har svårare att göra avtryck. En resursstark region kan effektivare inom sig planera utifrån sina förutsättningar när det gäller avstånd, boendemönster, näringslivsstruktur, naturresurser och annat.

SKL vill också framhålla vikten av att en förändrad regional samhällsorganisation går hand i hand med decentralisering, där uppgifter och ansvar flyttas till den regionala

nivån. Idag begränsas möjligheterna till sådan decentralisering genom den nuvarande indelningen med 3 stora landsting och 18 små. Med väsentligt färre regioner ges förutsättningar för en kraftfull decentralisering av politiskt ansvar och uppgifter från nationell nivå till den regionala.

Ytterst handlar regionreformen om den svenska välfärden. Sverige är starkt beroende av att svenska företag är globalt konkurrenskraftiga. Det finns ett ömsesidigt samband mellan ett konkurrenskraftigt näringsliv och en väl fungerande offentlig sektor. Företagen behöver kompetens, forskning och god infrastruktur för att kunna skapa jobb som i sin tur ger skatteintäkter som finansierar den offentliga sektorn. Det gäller att främja positiva utvecklingsspiraler där ökade skatteintäkter ger bättre förutsättningar för skola, forskning, vård, omsorg, kultur, infrastruktur och annat, som i sin tur gynnar företagandet, vilket i nästa led ger ökade skatteintäkter.

Den globala konkurrensen hårdnar och alla regioner i landet behöver sådana kompetens- och forskningsmiljöer samt infrastruktur som innebär att företag väljer att investera i Sverige. Idag växer de tre storstadsregionerna med alla mått mätt, medan övriga delar av Sverige i vissa fall har svårt att klara konkurrensen. Denna tilltagande obalans måste brytas så att hela Sveriges tillväxtpotential kan tas tillvara. Förutsättningarna för dynamiska arbetsmarknader utanför storstäderna måste förbättras. Att hela Sveriges tillväxtpotential tas till vara är viktigt för våra medlemmar och därför välkomnar SKL att det även genomsyrar kommitténs analyser och förslag.

Också hälso- och sjukvården behöver de bättre förutsättningar som en regionreform skapar. Vården står inför stora utmaningar kopplat till demografi, ett nytt sjukdomspanorama där kroniska sjukdomar dominerar, samtidigt som den medicinska och tekniska utvecklingen är snabb. I hela landet förväntar sig människor att de ska få ta del av modern vård av hög kvalitet på ett jämlikt sätt. Hälso- och sjukvårdens organisation och arbetssätt är under ständig förändring. I hög grad beror förändringarna på teknisk och medicinsk utveckling, men också på hälso- och sjukvårdspolitiska ställningstaganden och värderingar. Även demografiska förändringar spelar in, inte minst de senaste decenniernas starka ökning av antalet äldre personer. Dessa krav på ständig anpassning till sjukvårdsbehov och teknisk utveckling blir allt svårare att bära för de mindre landstingen, samtidigt som befolkningen i hela landet rättmätigt förväntar sig att få del av den bästa vården. SKL delar kommitténs slutsats att en indelning i större regioner gör det lättare att hantera dessa utmaningar.

SKL vill betona att en ny regional indelning är angelägen för vår sektor som står inför sällsynt stora utmaningar. Därför är det viktigt att den föreslagna tidplanen, att reformen behandlas av riksdagen under denna mandatperiod, kan hållas.

SKL tar däremot inte ställning till den exakta länsindelningen, det är viktigt att den tas fram så som skett, i en dialog mellan kommittén och berörda landsting och kommuner.

Tidplanen

Indelningskommittén föreslår en regionreform efter valet 2022, med sex jämnstarka län i stället för dagens 21 olikstora län. De första stegen föreslås tas genom att tre regioner bildas 2019.

SKL hade hellre sett att hela förändringen genomförts 2019, men kan acceptera att förslaget genomförs i två steg, med tre nya regioner 2019 och resterande tre 2023. SKL vill dock framhålla vikten av att regeringen är flexibel och har en beredskap för att, om så krävs, kunna snabba upp tidplanen.

Indelningskommittén föreslår att de tre nya länen bildas 1 januari 2018, och de nya landstingen året därpå. SKL ser hellre att de nya länen och landstingen bildas samtidigt, dvs 1 januari 2019.

Övergångsstyre

Eftersom den föreslagna förändringen av landstingens indelning är av sådan omfattning att det nya landstinget, enligt Indelningslagen, inte ska företrädas av det gamla landstingsfullmäktige träder ändringen i kraft den 1 januari året efter ett valår. Det betyder att 1 januari 2019 respektive 1 januari 2023 är de två närmaste möjliga tidpunkterna för ett genomförande. Det betyder i sin tur att de nya landstingen under lång tid kan komma att styras genom övergångsstyre med så kallade indelningsdelegerade. SKL vill betona att konsekvenserna av ett övergångsstyre måste förtydligas. Det råder i dagsläget stor osäkerhet i landstingen om vilka frågor som indelningsdelegerande respektive den valda fullmäktigeförsamlingen i länen ska ansvara för. De indelningsändringar som föreslås träda i kraft 2023 är särskilt besvärliga, det blir en oacceptabel ordning i dessa tre regioner med ett dubbelkommando under lång tid. Enligt SKL är det därför viktigt att regeringen bestämmer en senare tidpunkt för val av indelningsdelegerade, en möjlighet som också finns enligt Indelningslagen.

Statens roll

Kommittén gör bedömningen att relevanta statliga myndigheter bör ha en samordnad regional indelning, och avser att i slutbetänkandet föreslå vilka statliga myndigheter det gäller. SKL vill betona att detta är en viktig del av regionreformen och vill framhålla vikten av att regeringen tar ansvar för att relevanta statliga myndigheter anpassar sin regionala organisation till de nya regionerna. SKL vill också betona vikten av att den förändrade myndighetsindelningen sker samtidigt med bildandet av de tre nya länen. Samarbetet myndigheterna emellan, och med de folkvalda regionerna, hämmas idag av att de alla har olika regional indelning. Med regionreformen ges förutsättningar att ge statliga myndigheter samma geografi som de nya folkvalda regionerna, något som möjliggör en sammanhållen, demokratisk och rationell planering av offentliga verksamheter.

SKL delar kommitténs bedömning att länsstyrelsernas uppdrag att samordna staten regionalt bör förtydligas. SKL vill betona vikten av att denna analys görs utifrån de

nya förutsättningar som en genomförd regionreform skapar. De nya regionerna kommer att behöva ha direkta kontakter med relevanta statliga myndigheter. Länsstyrelsernas samordnande roll får inte fastställas så att direkta kontakter försvåras.

Kommittén bedömer att länsstyrelsernas roll i det regionala tillväxtarbetet bör förtydligas och avser att återkomma till det i slutbetänkandet. SKL vill betona vikten av att länsstyrelsernas framtida roll tydliggörs, så att samarbetet med regionerna underlättas. Det är också viktigt att länsstyrelsernas roll tar sin utgångspunkt i att det är den politiska nivån i form av de nya regionerna som har det regionala utvecklingsansvaret.

SKL ser också positivt på att länsstyrelserna ska kunna ha verksamhet på flera orter.

SKL vill vidare poängtera vikten av att staten, vid kommande utlokaliseringar av statliga myndigheter, lokaliserar dessa till flera olika orter i de nya regionerna.

Den regionala demokratin

SKL delar kommitténs slutsats att en regionreform kan leda till demokrativinster. En effektiv verksamhet kan stärka demokratin i och med att den ökar förutsättningarna för att folkviljan kan förverkligas. Större regioner innebär också att den administrativa indelningen - beslutsgeografin – bättre stämmer överens med människors vardagsgeografi, också det kan vara till gagn för den regionala demokratin, eftersom beslutsprocesserna kan bli mer effektiva och transparenta. Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma att också större regioner står inför samma utmaningar som dagens landsting och regioner när det gäller att utveckla den regionala demokratin. Det är därför av central betydelse att den demokratiska förankringen uppmärksammas och ges hög prioritet i det fortsatta arbetet.

Övrigt

SKL tillstyrker de förslag som Indelningskommittén lämnar när det gäller det kommunalekonomiska utjämnningssystemet, att det nya landstinget ska årligen ha rätt till de belopp de ingående landstingen sammantaget hade rätt till tidigare. SKL delar också bedömningen att det inte bör införas någon bestämmelse om kompensation på motsvarande sätt som sker vid indelningsändringar av kommuner.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande

Muntlig reservation lämnades till förmån för eget yrkande om avslag av Helene Odenjung(L), Elisabeth Unell(M), Suzanne Frank(M) och Marith Hesse(M)